

LAMPL ZSUZSANNA

A 2018-as szlovákiai magyar identitáskutatás elsődleges eredményei

---

ZSUZSANNA LAMPL

Primary Results of the 2018 Research of Identity of Hungarians in Slovakia

Keywords: survey, Hungarians in Slovakia, Hungarian identity, some aspects of quality of life, political orientation, univariate analysis

---

1. A kutatás és a minta

A Fórum Kisebbségkutató Intézet Szociológiai és Demográfiai Kutatások Részlege és a budapesti Nemzetpolitikai Kutatóintézet 2018 júniusában kérdőíves felmérést végzett Dél-Szlovákia 16 járásában összesen 120 településen, valamint Pozsonyban és Kassán. A mintát 800 felnőtt szlovákiai magyar alkotta. A kvótás mintavétel nem, korcsoport, iskolai végzettség és a lakhely településtípusa, valamint a dél-szlovákiai vegyes lakosságú járások magyar nemzetiségű lakosságának járásonkénti részaránya szempontjából reprezentatív.

A minta 47,2%-át férfiak, 52,8%-át nők alkották. Korcsoportok tekintetében a korábbi felmérésekkel való összehasonlíthatóság kedvéért három korcsoport képezte a mintavétel alapját: a 18–34 évesek (27,4%), a 35–55 évesek (39,3%) és az 55 év felettiek (33,3%). Iskolai végzettség szerint az alapiskolai végzettségűek a válaszadók 22%-át, az érettségivel nem rendelkező középiskolát végzettek 28%-ot, az érettségizettek 34%-ot, a felsőfokú végzettséggel rendelkezők 16%-ot tettek ki. A lakhely típusa szerint a megkérdezettek 38%-a városon, 62%-uk falun él.

A felmérés elsődleges célja az általunk hosszú távon kutatott nemzeti értékrend és nemzeti identitás korábbi időszakokhoz képesti alakulása, valamint az ezt befolyásoló legfontosabb háttértényezők és hatásuk nyomon követése volt.

A továbbiakban bevezetőképpen röviden ismertetjük a válaszadók életkörülményei, életminőségük és életérzéseik némely szubjektív mutatóit, majd pedig aktuális közéleti viszonyulásait jellemezzük. Ezt követően a nemzeti értékrendre, nemzeti identitásra és a szlovákiai magyar léttel kapcsolatos véleményekre vonatkozó kérdéskör, valamint a nyelvhasználat és az iskolaválasztás elsődleges eredményeiből ismertetjük a legfontosabbakat.

A dolgozat célja az elődleges eredmények bemutatása, hogy ezek forrásadatként mások számára is mielőbb elérhetőek és felhasználhatók legyenek. Ahol nincs másképp feltüntetve, az eredmények százalékban értendők.

2. Életkörülmények, életminőség, életérzés

Az életminőség egyik alaptényezője az *egészségi állapot*. A válaszadók szubjektív egészségi állapota nem az objektív orvosi eszközökkel mért egészségi állapot, hanem az, amit saját maguk érzékelnek. Ezek szerint 75%-uk egészségesnek tartja magát, ebből 31% már régóta nem volt beteg, 44% pedig évente egyszer-kétszer megbetegszik. A megkérdezettek 8%-a gyakran betegeskedik, de nincs semmi komolyabb baja, 11%-uk állandó kezelés alatt áll, 5% pedig rokkantnyugdíjas.

Korábbi felméréseinkben az életmód problémakörön belül már többször is foglalkoztunk az egészségvédő és egészségkárosító tényezőkkel. Helyszűke miatt ezúttal ezeknek csak néhány mutatója került be a kérdőívbe, konkrétan néhány kérdés az étkezésről, a sportolásról, és a dohányzásról. Az étkezéssel kapcsolatban kedvezőnek mondható, hogy a többség (80%) rendszeresen étkezik, vagyis naponta háromszor – reggelit, ebédet, vacsorát (56%), vagy naponta ötször (24%), megtoldva az előbbi étrendet a tízóráival és az uzsonnával. A legtöbben és leggyakrabban magyar (84% gyakran, 15% néha), majd szlovák ételeket (37% gyakran, 57% néha) fogyasztanak. A harmadik legkedveltebb az olasz konyha (15% fogyasztja gyakran, 60% néha). Az egészségtelennek tartott „gyors” ételeket (McDonald's és hasonló) 5% fogyasztja gyakran, 48% néha, 48% soha.

A *szabadidő* eltöltésének leggyakoribb módját a családi programok alkotják, mégpedig az aktív társas programok, mint például a közös kirándulás, közös főzés, beszélgetések. Ezeket 30,4% említette. Ezután az olyan kulturális tevékenységek következnek, mint az olvasás, filmek nézése, zenehallgatás (21,4%), majd a barátokkal való találkozás és szórakozás (18,5%), valamilyen kedvenc hobbi űzése (13%), végezetül pedig a sportolás (4,6%). A válaszadók 12%-a jelezte, hogy nem nagyon van szabadideje, amit magára fordíthatna.

Azt, hogy a *sportolás* nem tartozik a gyakori tevékenységek közé, nemcsak a szabadidő-tevékenységekben való alacsony, alig 5 százalékos részesedése mutatja, hanem egy külön erre irányuló kérdés válaszmegoszlásai is jelzik. Arra a kérdésre ugyanis, hogy szokott-e szabadidejében sportolni, 5% válaszolta, hogy naponta, 15% legalább háromszor hetente, 49% elvétve, 31% pedig soha. Az „elvétve” – tehát ritkábban, mint három alkalommal hetente – is kevés, mert a WHO szerint legalább heti háromszor 30 percet kell mozogni. Vagyis a szlovákiai magyarok 80 százaléka kevesebbet mozog a kelleténél. Viszont 30% dohányzik (az uniós átlag 28%), ebből 15% folyton vagy gyakran.

A *társas kapcsolatok* életminőséget befolyásoló hatása közismert. A legintimebb kapcsolatok, vagyis a család tekintetében a válaszadók többsége (64%) állandó partnerkapcsolatban él, zömmel házasságban (54%), a többiek élettársi viszonyban (10%). 23%-uk nőtlen/hajadon, csaknem minden tizedik elvált, 4%-uk özvegy. A megkérdezettek 71%-nak van gyermeke, 31%-nak van unokája.

A társas kapcsolatok minőségének egyik megnyilvánulása, hogy van-e olyan ember, akire minden élethelyzetben támaszkodhatunk. A megkérdezettek 86%-a rendelkezik ilyen emberekkel, ebből 47% válaszolta, hogy több ilyen ember is van, 39% pedig egy ilyen emberről tud. Van azonban a válaszadók 14%-a, akik többsége nem mindig érzékeli ezt a társas támogatást, és vannak olyanok is (1,3%), akiknek senkijük sincs, akire támaszkodhatnának. Itt említeném a transzcendens kapcsolatokat, vagyis a vallásosságot is. A válaszadók csaknem 90%-a tagja valamilyen felekezetnek: többségük római katolikus (65%), majd 20,2% református, 2,7% evangélikus, 0,6% görögkatolikus, 0,5% egyéb vallású. 11%-uk felekezet nélküli. Függetlenül attól, hogy szokott-e templomba járni, 80,4% vallásos embernek tartja magát, 11% nem vallásosnak, 3% meggyőződéses ateistának, 3,3% pedig keresőnek. A vallásosak közül azok vannak többségben, akik a maguk módján vallásosnak tartják magukat (48%). Az egyház tanítása szerint vallásos embernek 32,4% tartja magát.

Az életminőség további fontos mutatója a *munka*, és minden, ami hozzá kötődik. A válaszadók 69%-a dolgozik, 31%-nak nincs munkahelye. Foglalkozási státusz szerint minden második válaszadó alkalmazott: 28,7%-uk a magánszféra, 21,9%-uk a közszféra alkalmazottja. 12,7% vállalkozó, 7,3% diák, 3,9% munkanélküli. A megkérdezettek 20%-a nyugdíjas. 1,8% anyaságin van, 0,6% beteg családtagról gondoskodik, 0,4% pedig háztartásbeli. Azok közül, akik rendelkeznek munkahellyel, a többség beosztottként dolgozik (72%). A csúcsvezetők részaránya 9%, a középvezetőké 10%, a csoportvezetőké 9%.

Hogyan viszonyulnak a jelenlegi munkájukhoz? A válaszadók csaknem kétharmadát (64,2%) kielégíti ez a munka, bár egy részüket más területek, új lehetőségek is izgatják (39,7%), és vannak olyanok is, akik ennél a munkánál többre hivatottnak érzik magukat (24,5%). A megkérdezettek további 27,4%-a azt válaszolta, hogy a munkája egyben a hobbija. Csaknem 9% viszont nem tud elhelyezkedni, vagy azért, mert semiféle munkát nem talál (4,7%), vagy pedig azért, mert nem talál a végzettségének és a képességeinek megfelelő munkát (4%).

Az életminőség következő mutatója az *anyagilag helyzet*. Ezúttal nem az objektív mutatókat (jövedelem, anyagi javak birtoklása stb.) firtattuk, hanem az anyagi helyzet szubjektív megítélésére voltunk kíváncsiak. Arra a kérdésre, hogy milyenek a család anyagi kilátásai, a válaszadók csaknem háromnegyede (73,2%) pozitívan nyilatkozott, mégpedig változatlanul jónak (32,7%) illetve biztatónak (40,5%) tartva a család anyagi helyzetét. Ezzel szemben 17,2% változatlanul rossznak (15,2%) vagy riasztónak (2%) érzékeli. A kérdésre csaknem minden tizedik nem tudott válaszolni. Ha ezeket leszámítjuk, akkor a család anyagi kilátásait 81% pozitívnak értékeli, 19% pedig változatlanul rossznak vagy riasztónak tartja.

A *jövőre vonatkozó tervek* feltérképezésére szolgált az a kérdés, hogy milyen elképzelését szeretné megvalósítani az elkövetkező öt évben. Adott volt nyolc válaszlehetőség, és közülük egyszerre többet is lehetett karikázni. Ezzel a lehetőséggel csaknem minden negyedik megkérdezett élt, azonban a többség (76%) csak egyetlen választ adott, vagyis legfőképpen a következő egy-egy terv megvalósítására koncentrált: 15% autót, 14% lakást szeretne venni, 10% megfelelőbb munkahelyet találni, 5% családot alapítani, további 5-5% tanulni/szakmát szerezni, illetve vállalkozni, 3% pedig munkát szerezni. Figyelemre méltó azonban, hogy a legtöbben (19%) elsőként nem a saját sze-

mélyükre vonatkozó tervet dédelgetnek, hanem valamilyen módon a köz érdekében szeretnének tevékenykedni.

Visszatérve azokhoz, akik egyszerre több választ karikáztak (különböző, kettes, hármas és négyes kombinációkat jelöltek meg), a legtöbben (13%) a lakáshelyzet megoldásához társították egyéb terveiket. Összegezve a jövőre vonatkozó tervekről szóló valamennyi kombinációt elmondhatjuk, hogy a három legfontosabb a lakáshelyzet megoldása (27%-nál jelenik meg egyetlen vagy elsődleges tervként), a köz érdekében való tevékenykedés (25%) és az autótvásárlás (23%). Gyakorisági sorrendben a további tervek a következők: 15% családalapítás, 13% jobb munkahely, 12% tanulni szeretne/szakkmat szerezne, 10% munkát találni, 8% pedig vállalkozni.

Az élet különböző területeivel való elégedettség oka is, következménye is az életminőségnek. Felsoroltunk 12 területet, majd arra kértük a válaszadókat, hogy ötfokú skálán értékeljék, az előző évben, azaz 2017-ben mennyire voltak elégedettek ezekkel a területekkel. Az eredményekből több dolog is kiderül (1. táblázat). Először: a megkérdezettek 84%-a összességében elégedett az életével, ebből 36% nagyon elégedett, 48% pedig elégedett. Továbbá az értékelt 12 terület közül 10 esetében az elégedettek vannak többségben (értendők ez alatt összesítve a „nagyon elégedettek” és az „elégedettek”), mégpedig 56 és 91% között mozog az arányuk. Ha az összesített elégedettséget nézzük, akkor a barátaikkal (91%), házastársukkal/élettársukkal (89%) és a családi életükkel (87%) a legelégedettebbek. Ha viszont csak azt nézzük, hogy mely területekkel nagyon elégedettek, akkor első helyen a házastárs/élettárs van (65%), majd a családi élet (53%), a lakáshelyzet (46%) és a barátok, ismerősök (45%). A munkával és a lakáshellyel kapcsolatos nagymértékű elégedettség összhangban van mindazzal, amit a többi kérdésre adott válaszból már megtudhattunk, vagyis azzal, hogy a többség számára hobbi vagy legalábbis kielégítő a munkája, de van egy kisebb csoport, amely munkát keres vagy megfelelőbb munkát szeretne, akárcsak az is, hogy a többség elégedett a lakáshelyzetével, de vannak, akiknek a lakáshelyzet megoldása az elsődleges jövőbeli tervük.

A felsorolt 12 terület közül a kereset az a terület, amellyel a megkérdezettek fele elégedett (14% nagyon elégedett, 37% elégedett), másik fele elégedetlen. Azonban a legkevésbé a társadalmi befolyásukkal elégedettek (összesen 43%, ebből 10% nagyon elégedett, 33% elégedett). Vagyis a megkérdezettek a már felsoroltakon kívül a munkahelyen elért sikereikkel, a másoktól kapott elismeréssel, az anyagi helyzetükkel és a keresetükkel is elégedettebbek, mint a társadalmi befolyásukkal. Ami azért is érdekes, mert általában véve azt tapasztalhatjuk, hogy az emberek az anyagi helyzetükre és a keresetükre panaszkodnak a legtöbbit. Ezúttal mégis a társadalomra gyakorolt befolyás az, amit a legjobban hiányolnak.

Az élet következő fontos színterével, a *lakhellyel* kapcsolatban az derült ki, hogy a válaszadók 86%-a élete következő szakaszában nem szeretné megváltoztatni. Ott szeretnének élni, ahol most élnek, főleg azért, mert ott születtek (51%), másrészt pedig azért, mert jól érzik ott magukat (35%). Ez is nagyfokú elégedettséget tükröz, bár velük szemben ezúttal is megjelenik 14%, aki valószínűleg nem teljesen elégedett a lakhellyel, ugyanis szeretne elköltözni: 5% más faluban, illetve falun, 3% más városban, illetve városban szeretne élni. 6% más országba szeretne költözni.

1. táblázat. Tavaly mennyire volt elégedett a következőkkel? (%)

	Nagyon elégedett	Elégedett	Elégedettek összesen
Házastárs/élettárs	65	24	89
Családi élet	53	34	87
Barátok, ismerősök	45	46	91
Lakáshelyzet	46	39	85
Szabadidő eltöltése	36	45	81
Munka	37	41	78
Munkasikerek	33	42	75
Elismerés	18	42	60
Anyagi helyzet	13	43	56
Társadalmi befolyás	10	33	43
Kereset	14	37	51
Egészen véve az élet	36	48	84

Az utolsó életminőségre vonatkozó kérdés az volt, hogy ha visszatekint az eddigi életére, milyennek látja. A kapott válaszok újfent alátámasztják a fentebb leírtakat: 89% elégedett az életével, ebből 34% teljes mértékben, 55% pedig túlnyomórészt elégedett. Az elégedetlenség a megkérdezettek 11%-ára jellemző, ebből 10% inkább elégedetlen, 1% pedig nagyon elégedetlen az életével.

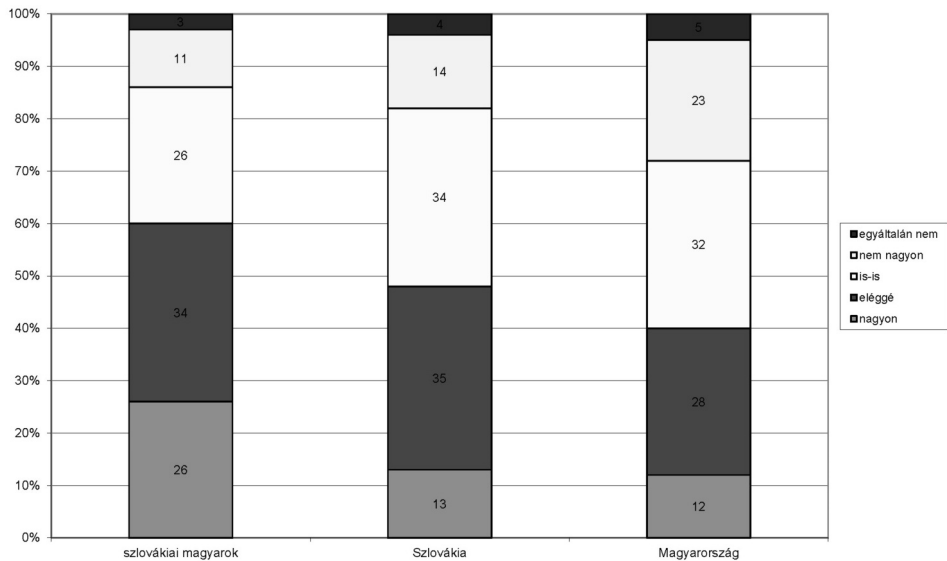
3. Közéleti érdeklődés

A válaszadók politikai és közéleti események iránti általános érdeklődését ötfokú skálán mértük. A következő eredményeket kaptuk: a „közepes” érdeklődés a legjellemzőbb (33%), egyébként pedig többen vannak azok, akiket nem érdekel a politika (46%), mint azok, akiket érdekel (21%).

Ennek ellenére a hazai közéleti események alakulását 74% mégis figyeli, még úgy is, hogy 31%-ukat nem érdekli a politika. A fennmaradó 43%-ot érdekli ugyan a politika, de 37,7% aktívan nem szeretne benne részt venni. 5% azonban amellett, hogy figyelemmel kíséri a szlovákiai közéletet, maga is szívesen politizálna.

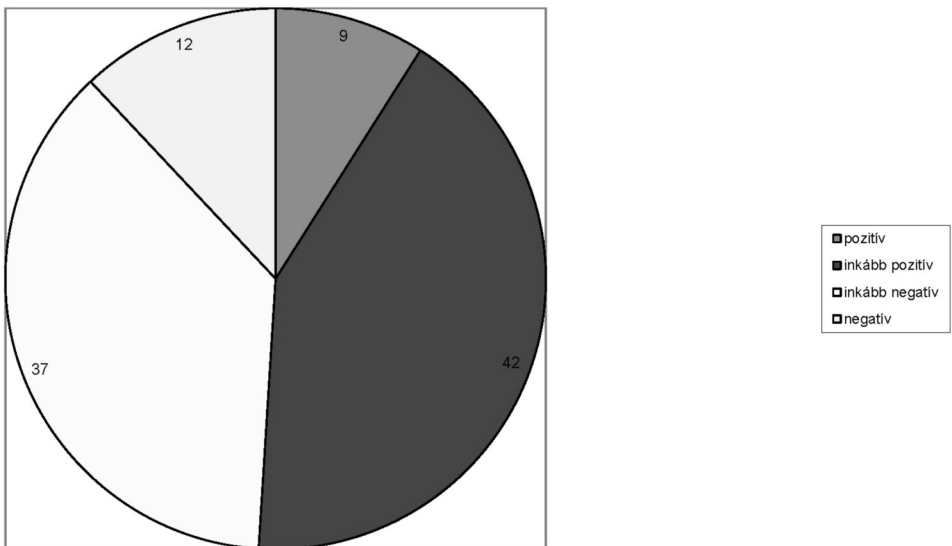
A konkrétan behatárolt politikai események, így a szlovákiai magyarokkal, Szlovákiával és Magyarországgal kapcsolatos közéleti kérdések közül leginkább a szlovákiai magyarok helyzete iránt érdeklődnek. A megkérdezettek 26%-át nagyon érdekli ez a téma, míg a Szlovákiával és Magyarországgal kapcsolatos kérdések iránt csak 13%, illetve 12% mutat nagy érdeklődést. A válaszmegoszlásokat tekintve a szlovákiai magyarok helyzete a megkérdezettek 60%-át érdekli nagyon vagy eléggé, a Szlovákiával kapcsolatos kérdések 48%-kat, a Magyarországgal kapcsolatos kérdések pedig 40%-kat. Az érdeklődés hiánya is eltérő mértékű: a válaszadók 14%-át egyáltalán nem vagy inkább nem érdekli a szlovákiai magyarok helyzete, a Szlovákiával kapcsolatos kérdések iránt 18%, a Magyarországgal kapcsolatos kérdések iránt pedig 29% nem érdeklődik (1. ábra). A válaszadók leginkább az őket legjobban érintő, a saját helyzetükre vonatkozó események iránt érdeklődnek. Nem beszélhetünk tehát a politikai érdeklődés teljes hiányáról, inkább annak differenciáltságáról, ami téma- és helyszínfüggő.

1. ábra. Milyen mértékben foglalkoztatják Önt...

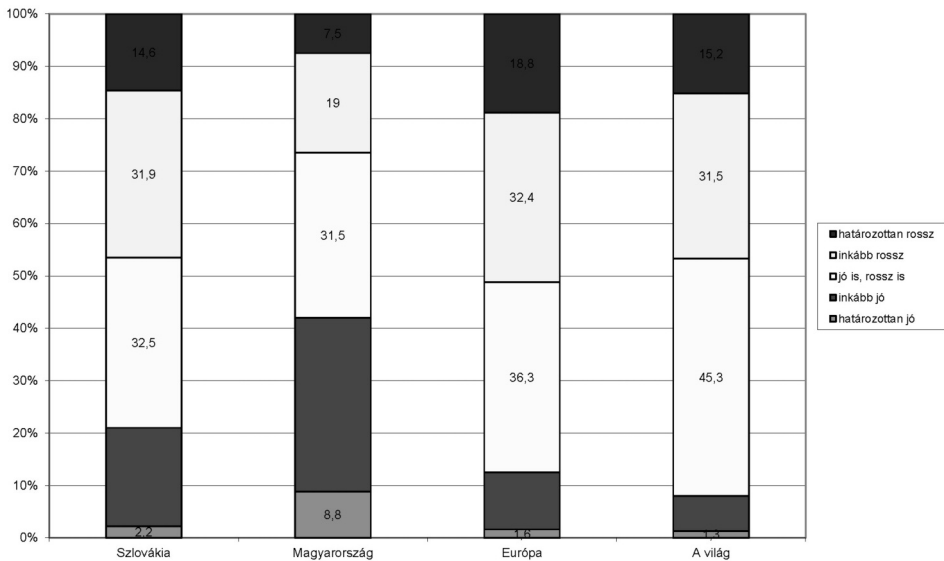
Az Európai Unióval kapcsolatban azonban nem csupán differenciáltság tapasztalható, hanem két ellentétes tábor rajzolódik ki: pozitív és inkább pozitív véleménnyel 51%, negatív és inkább negatív véleménnyel 49% rendelkezik (2. ábra).

2. ábra. Általánosan mi a véleménye az Európai Unióról?

Arra a kérdésre, hogy jelenleg Szlovákiában, Magyarországon, Európában és a világon milyen irányba, inkább jó vagy inkább rossz felé haladnak-e a dolgok, Szlovákiával kapcsolatban 3%, Európát illetően 5,6%, Magyarországgal kapcsolatban 8,5%, a világgal kapcsolatban pedig 10% nem tudott válaszolni. Őket leszámítva Szlovákia (32,5%), Európa (36,3%) és a világ (45,3%) alakulását tekintve az a leggyakoribb válasz, hogy jó és rossz irányba is haladnak, Magyarországgal kapcsolatban pedig az, hogy inkább jó irányba halad (33,2%). Azt, hogy Szlovákia határozottan rossz vagy inkább rossz irányba halad, 46,5% válaszolta. Ugyanezt Európát illetően 51,2%, a világ történéseivel kapcsolatban 46,7%, Magyarországgal kapcsolatban pedig 26,5% gondolja. Határozottan jó vagy inkább jó irányba Szlovákia 21%, Magyarország 42%, Európa 12,5%, a világ pedig 8% szerint halad. Mindezt összegezve, legpozitívabban Magyarország irányultságát értékelik, mégpedig jóval pozitívabban, mint a másik három fejlődési irányt. Magyarország után a második legpozitívabb értékelést Szlovákia, majd a világ kapta. A válaszadókat leginkább Európa jövője aggasztja (3. ábra).

3. ábra. Összességében ma Szlovákiában, Magyarországon, Európában és a világon inkább jó vagy inkább rossz irányba mennek a dolgok?

4. A nemzeti önbesorolás

A nemzeti önbesorolás terén három jellemzőt vizsgáltunk: 1. a nemzetiséget, azaz deklarált identitást, vagyis azt, hogy a megkérdezettek milyen nemzetiségűnek tartják magukat; 2. az elsődleges önbesorolást, vagyis egyetlen választási lehetőség esetén leginkább mivel azonosulnak; 3. az elsődleges és másodlagos önbesorolást abban az esetben, ha két választási lehetőségük van.

4.1. Nemzetiség – deklarált identitás

A megkérdezettek 95,6%-a magyar nemzetiségűnek, 3%-uk szlováknak, 1% romának, néhányan pedig egyéb nemzetiségűnek vallották magukat (2. táblázat). Vagyis a többség magyar nemzetiségű, amiben nincs semmi meglepő, hiszen a felmérés célcsoportját a szlovákiai magyarok alkották. Meglepő éppenséggel az lehetne, hogy vannak szlovákok is, viszont ez sem új jelenség, mivel korábbi kutatásainknál is szembesültünk már azzal, hogy a környezetük által magyarnak vélt, magyarul tökéletesen beszélő, értő, a magyar kérdőív kérdéseit maradéktalanul megválaszolni képes személyek között akadnak olyanok is, akikről a végén derül ki, hogy szlováknak vallják magukat.

De nemcsak a válaszadók, hanem közvetlen családtagjaik többsége is magyar nemzetiségű.

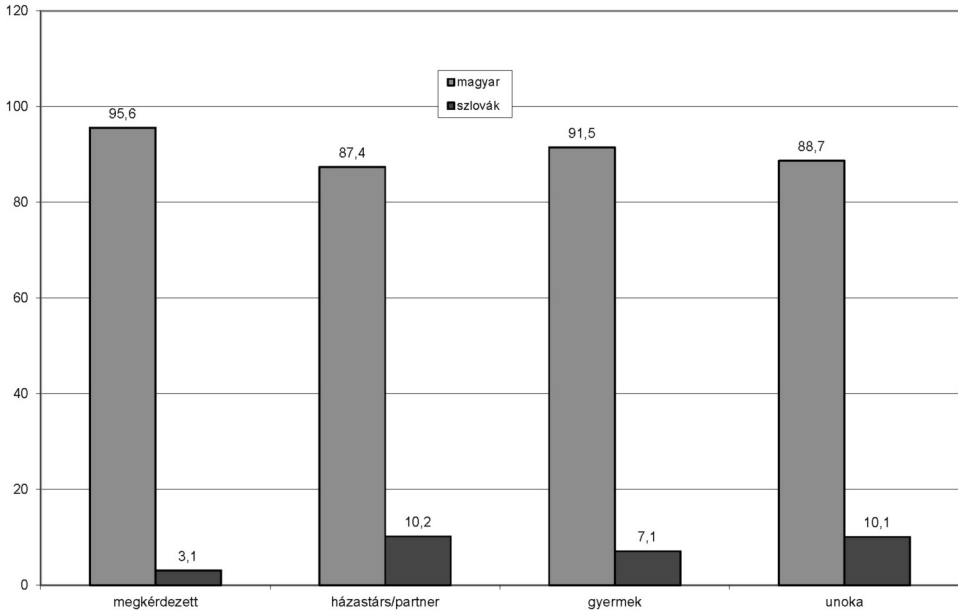
2. táblázat. A válaszadók és közvetlen családtagjaik nemzetisége (%)

	Magyar	Szlovák	Roma	Egyéb
1. Az Ön nemzetisége N=796	95,6	3,1	1	0,4
2. Édesanyja nemzetisége N=691	96,4	2,2	1,2	0,3
3. Édesapja nemzetisége N=657	93	5,5	1,2	0,3
4. Házastársa/Párja nemzetisége N=609	87,4	10,2	1,5	1
5. Gyermek(e)i N=567	91,5	7,1	0,9	0,5
6. Unokái N=247	88,7	10,1	1,2	0

Mivel a válaszadók 13,5%-a nem tüntette fel az édesanyja, 17,5% pedig az édesapja nemzetiségét, nem lehet pontosan rekonstruálni, hogy milyen mértékben származnak homogén, illetve vegyes házasságból. Annyi azonban megállapítható, hogy a válaszadók azon 80,4%-ából, akik szüleinek ismert a nemzetisége, a magukat magyarnak tartók 95,3%-ának mindkét szülője magyar (96%-a magyar anya és 99%-a magyar apa), 4,7% pedig vegyes házasságból származik. A magukat szlováknak tartó csekély számú (összesen 20) megkérdezett 60%-a vegyes szülőpár gyermeke, 40% pedig homogén házasságból származik, mégpedig fele-fele arányban homogén magyar és homogén szlovák házasságból. A magukat magyarnak tartó válaszadók tehát dominánsan magyar szülőktől származnak, és van 4,7% olyan magyar válaszadó, aki vegyes szülőpár gyermeke. A magukat szlováknak tartó megkérdezettek pedig dominánsan vegyes vagy homogén szlovák szülők gyermekei, bár 20 százalékuknak édesanyja is, édesapja is magyar (volt). Tehát már a válaszadók nemzedékére is érvényes, hogy vegyes párnak is volt magyar gyermeke, és magyar párnak is szlovák gyermeke. A mintában az utóbbi – vagyis az, hogy magyar párnak szlovák gyermeke lett – csaknem ötször gyakoribb.

A válaszadók családja tehát nagyrészt magyar. Ugyanakkor korábbi kutatásainkhoz hasonlóan ezúttal is kimutatható a magyar nemzetiségűek nemzedékről nemzedékre bekövetkező fogyása, hiszen a magyar válaszadókhoz képest csökkent a magyar gyermekek és a magyar unokák részaránya (4. ábra).

4. ábra. Milyen nemzetiségűnek vallják magukat? (Leszámítva azokat, akik azt választották, hogy nincs ilyen személy, illetve „egyéb” nemzetiségűek)

4.2. Az elsődleges nemzeti önbesorolás

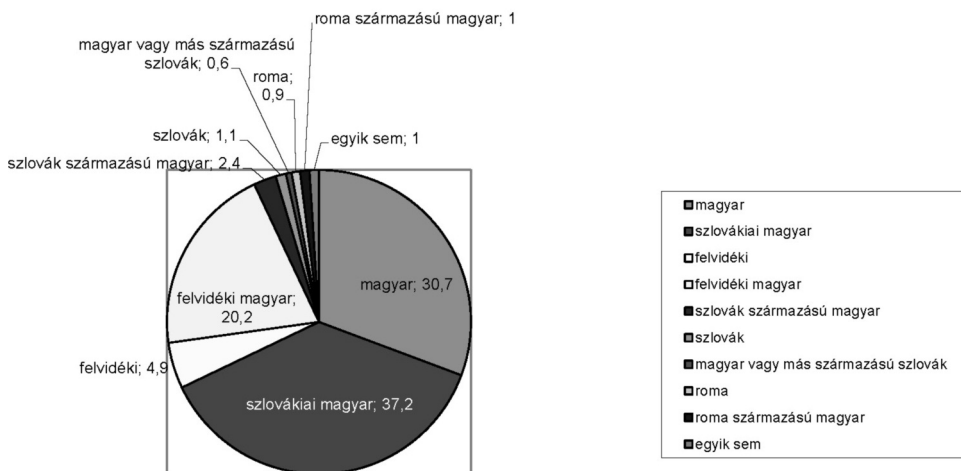
Amennyiben nem azt kérdezzük, hogy az illető milyen nemzetiségűnek tartja magát, hanem felsorolunk 10 lehetőséget, s ezek közül választhatja ki, hogy mivel azonosul a legjobban, akkor 37% leginkább szlovákiai magyarnak tartja magát, csaknem 31% magyarnak, 24% pedig felvidéki magyarnak/felvidékinek. 2,4% a magukat szlovák származású magyarnak és 1% a magukat roma származású magyarnak tartók részaránya, 1-1% szlováknak és romának, 0,6% magyar vagy más származású szlováknak tartja magát. A felsoroltak egyikével sem azonosulók 1%-ot alkotnak (5. ábra).

Ezek a válaszok azt is jelzik, hogy a megkérdezettek csaknem 96%-a a deklarált identitáshoz hasonlóan az elsődleges önbesorolás szintjén is magyarnak tartja magát, mégpedig döntő többségük magyar származású magyarnak, hiszen nem tartották fontosnak, hogy más származást (szlovákot, romát vagy egyebet) jelöljenek meg. A többnyire magyar származást a szülők fentebb jelzett nemzetisége is igazolja.

4.3. Elsődleges és másodlagos nemzeti önbesorolás

Ha nemcsak egy, hanem két lehetőség áll a rendelkezésükre, akkor vajon kinek tartják magukat? Ennél a kérdésnél 11 lehetőségből választhattak. Az alternatívák között megjelent a „szlovák állampolgár”, valamint az „európai” és a „világpolgár” is, vagyis a nemzeti önbesorolás „feletti” három kategória, továbbá a regionális önbesorolás lehetősége (csallóközi, mátyusföldi, gömöri, stb.). Nézzük az eredményeket (6. ábra).

5. ábra. Leginkább minek tartja magát?

Az elsődleges önbesorolás megoszlása a következő: 37% magyar, 28% felvidéki magyar és felvidéki, 20% szlovákiai magyar, 8% regionális azonosulás, 3% európai. A magukat elsődlegesen romának, roma származású magyarnak, szlovák állampolgárnak, szlováknak és világpolgárnak tartók részaránya 0,4 és 1,6% között mozog.

A másodlagos önbesorolásnál a leggyakoribb válaszok szinte csaknem azonos mértékben jelennek meg: 26% felvidéki magyar/felvidéki, 25% szlovákiai magyar, 24% magyar. A regionális alapú és az európai önazonosság mértéke is csaknem azonos, mindkét esetben 8% körül mozog, bár a kettő közül enyhén jellemzőbb a regionális önbesorolás. Szlovák állampolgárként a válaszadók 5%-a azonosítja magát másodlagosan, világpolgárként 2%-uk. A többi lehetőséggel azonosulók mértéke 1% és ennél alacsonyabb.

Mindent összevetve, ha kettőt lehet választani, akkor a megkérdezettek közül elsőként a legtöbben magyarnak (37%), majd felvidéki magyarnak/felvidékinek (28%) és szlovákiai magyarnak (20%) tartják magukat, másodsorban csaknem azonos mértékben felvidéki magyarnak/felvidékinek (26%), illetve szlovákiai magyarnak (25%) és magyarnak (24%).

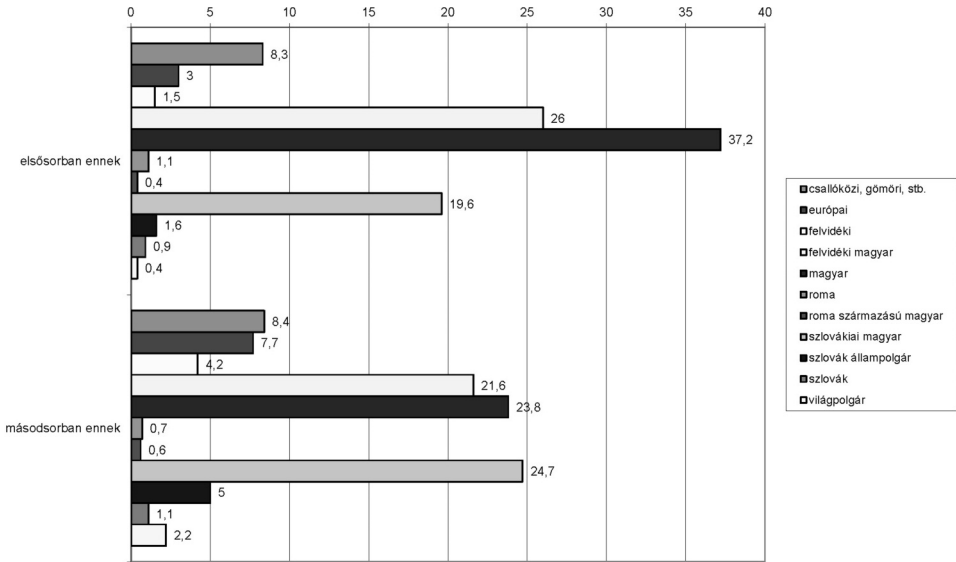
Az elsődleges és másodlagos önbesorolás is ugyanazt mutatja tehát, amit az egyetlen önbesorolás: hogy a megkérdezettek döntő többsége magát akár így, akár úgy magyarnak tekinti, miközben a magyar közösség különböző nemzeti neveivel azonosul. Leginkább azzal, hogy magyar, felvidéki magyar és szlovákiai magyar.

5. A magyar léttel és identitással kapcsolatos vélemények

Azt gondolhatnánk, hogy a magyarok fogyása Szlovákiában közismert tény (legalábbis magyar körökben), de nem így van. A válaszadók többsége (78,4%) ugyan tisztában van ezzel, viszont csaknem 9%-uk nem tudta megmondani, mi a helyzet, 13% pedig rosszul tudta (vagyis ők sem tudják), ugyanis 9,4% szerint a magyarok száma Szlovákiában nem változik, 3,5% szerint pedig egyenesen növekszik. Tehát bár a többség tisztában

van a létszámcsökkenéssel, csaknem minden negyedik magyar megkérdezett nem tudja, merrefelé tart számát tekintve a szlovákiai magyar közösség.

6. ábra. Minek tartja magát elsősorban és másodsorban?

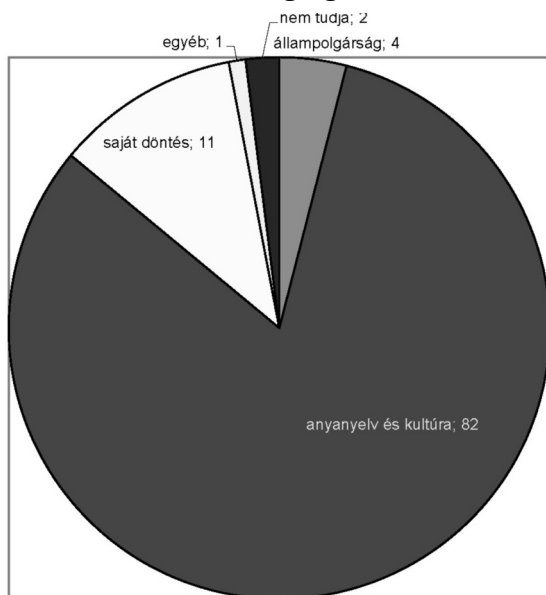

Mi határozza meg leginkább a válaszadó nemzeti identitását? 82%-a szerint az anyanyelv és a kultúra határozza meg (7. ábra). Csaknem 12% úgy gondolja, hogy a nemzeti hovatartozás saját döntés kérdése, vagyis az ember nemzeti hovatartozása független az anyanyelvtől és a kultúrától, de az állampolgárságtól is. Azzal, hogy az ember olyan nemzetiségű, amilyen államnak a polgára, csaknem 4 százaléuk ért egyet.

Mit jelent magyarnak lenni Szlovákiában? A megkérdezettek nyolc állítást értékelték, valamennyit ötfokú skálán, amelynek ötös fokozata jelentette az állítással való legnagyobb mértékű egyetértést (tehát minél magasabb az átlag, annál inkább egyetértenek az adott kijelentéssel). Az egyes állításokat 1-2% nem tudta értékelni, leszámítva azt, hogy „magyarnak lenni politikai kihívás”, „magyarnak lenni semmi különös”, illetve „veszélyes dolog ilyesmivel foglalkozni”, amelyeknél a „nem tudom” válaszok aránya 3–5,5% között mozgott. Ezeket a válaszokat kihagyva a következő kép tárul elénk (3. táblázat). Ha csak a teljes mértékben egyetértők arányát vesszük alapul, abból is kiderül, hogy a válaszadók leginkább azzal értenek egyet, hogy magyarnak lenni számukra természetes dolog, mert magyar az anyanyelvük és a magyar kultúrán nőttek fel (73,2%). Ugyanakkor 71% teljes mértékben büszke arra, hogy magyar. Magyarságát felelősségként teljes mértékben 63% éli meg, abban az értelemben, hogy tudják, meg kell őrizni a magyar kultúrát ahhoz, hogy fennmaradjunk. Azzal, hogy a magyarság politikai kihívás, mert fontos, hogy szervezett közösségként éljünk, az előzőekhez képest teljes mértékben jóval kevesebben értenek egyet (35,7%), viszont az átlag (3,71) arról tanúskodik, hogy a magyarnak lenni=felelősség megítélése is inkább pozitív, hiszen az „inkább egyetért” tartományba esik. Azzal, hogy a nemzetiség hátrány, semmi különö-

set nem jelent, nem foglalkoztatja a válaszadót, illetve veszélyes a nemzetiség kérdésével foglalkozni, a többség egyáltalán nem ért egyet.

7. ábra. Mi határozza meg leginkább az Ön nemzeti hovatartozását?

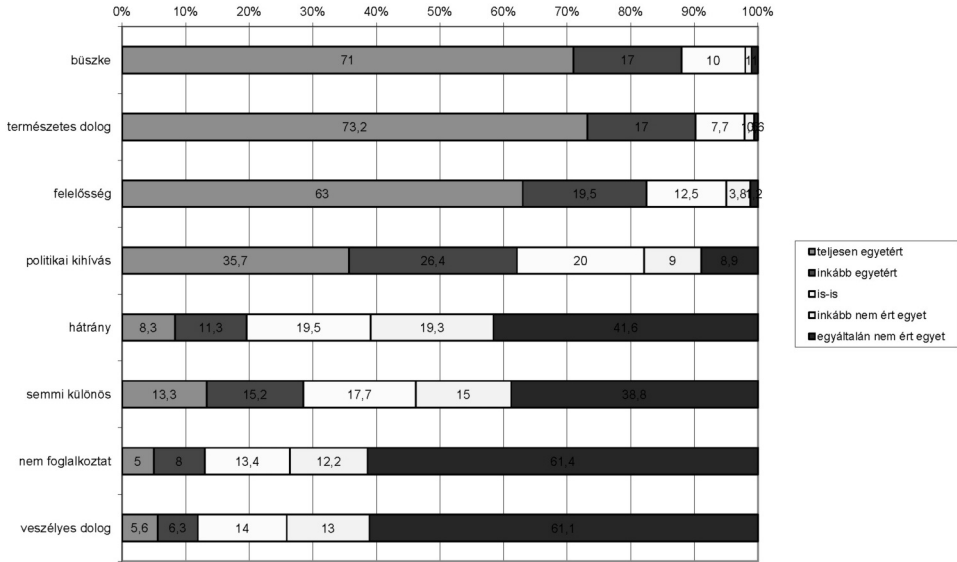
3. táblázat. Arról, hogy mit jelent magyarnak lenni Szlovákiában, sokféleképpen vélekednek az emberek. Ön milyen mértékben ért egyet az alábbi kijelentésekkel?

	Átlag	Leggyakoribb válasz (%)
Büszke	4,56	teljes mértékben egyetért – 71,0
Természetes dolog	4,61	teljes mértékben egyetért – 73,2
Felelősség	4,39	teljes mértékben egyetért – 63,0
Politikai kihívás	3,71	teljes mértékben egyetért – 35,7
Hátrány	2,26	egyáltalán nem ért egyet – 41,6
Semmi különös	2,49	egyáltalán nem ért egyet – 38,8
Nem foglalkoztat	1,83	egyáltalán nem ért egyet – 61,4
Veszélyes dolog	1,82	egyáltalán nem ért egyet – 61,1

A részletes válaszmegoszlásokat a 8. ábra jeleníti meg. Ezekből a válaszokból is látszik, hogy bár a többség büszke a magyarságára, úgy gondolja, hogy számára magyarnak lenni természetes, felelősséget érez emiatt és politikai kihívásként is érzékeli, létezik a válaszadóknak egy kisebb hányada, amely mindehhez inkább semleges vagy elutasítóan viszonyul. Mint ahogyan vannak olyanok is, akik egyetértenek azzal, hogy számukra Szlovákiában magyarnak lenni hátrány, mert kisebbségiként nehezebben tudnak érvényesülni, és/vagy nem foglalkoztatja őket a nemzetiségük, sőt, szerintük veszélyes ilyesmikkel foglalkozni. Vagyis bár a magyar lét fenti mutatóihoz való viszonyulás nagyrészt pozitív, azért létezik egyfajta megosztottság.

Mindez egybecseng korábbi eredményeinkkel, melyek szerint a szlovákiai magyaroknak három nemzeti értékrendje mutatható ki: a szilárd, a visszaközö és az elutasító nemzeti értékrend.

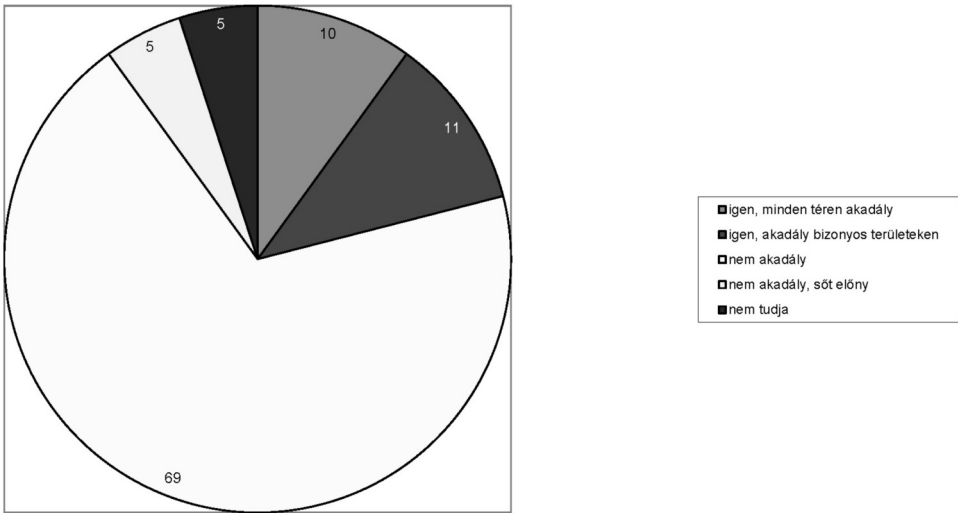
8. ábra. Mit jelent magyarnak lenni Szlovákiában?

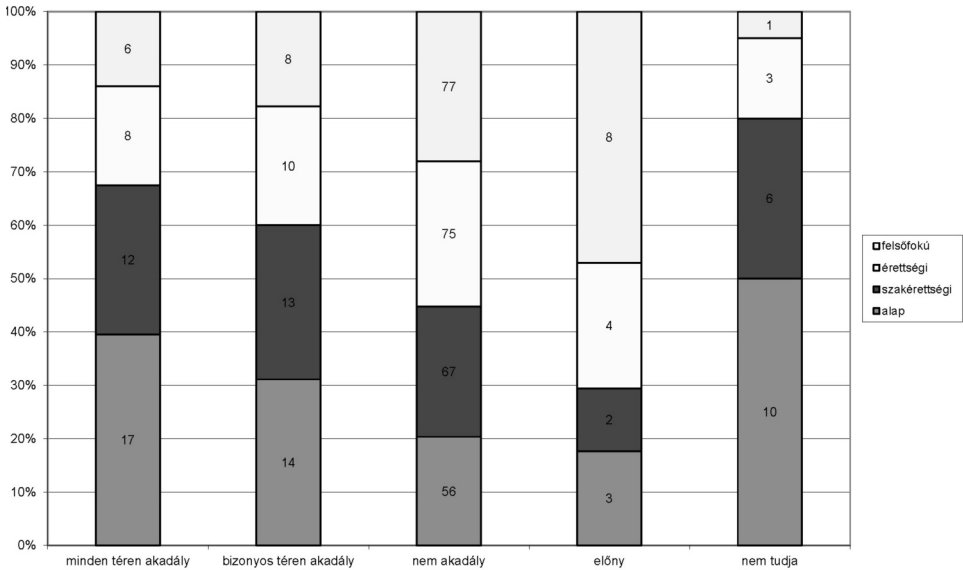
A 8. ábrán látható, hogy azt az állítást, mely szerint magyarnak lenni Szlovákiában hátráltatja az érvényesülést, a válaszadók 61%-a elutasítja, csaknem 20% egyet is ért vele, meg nem is, s ugyancsak közel 20% elfogadja. Vagyis minden ötödik megkérdezett szerint magyarnak lenni inkább hátrányt jelent, mert emiatt nem tudnak érvényesülni. Erre vonatkozólag még egy kérdés szerepelt a kérdőívben, amely a következőképpen hangzott: „Ön szerint akadálya az érvényesülésnek Szlovákiában, ha az ember magyar?” A válaszokból az derül ki (9. ábra), hogy 73% szerint magyarnak lenni nem akadályozza az érvényesülést, sőt, közülük 4,5% úgy véli, nemcsak, hogy hátrányt nem jelent, hanem egyenesen előnyös.

Viszont újfent megjelennek azok a válaszadók is (21,5%), akik szerint magyarnak lenni hátrányos. Az így válaszolók egyik fele szerint a magyarság minden téren akadályt jelent, másik fele szerint csak bizonyos konkrét területeken jelent akadályt. Valamennyi korábbi felmérésünkhöz hasonlóan, a konkrét terület alatt legtöbbször most is azt értik, hogy magyarként nehezebb bekerülni az államigazgatásba, illetve minden olyan helyre, ahol jól kell tudni szlovákul. Az általuk említett hátrányok tehát valójában nem is a magyarsághoz kötődnek, hanem a nem megfelelő szlováknyelv-tudáshoz (amit viszont a magyar tannyelvű iskolához társítanak, ahol szerintük nem lehet megtanulni szlovákul). E tekintetben iskolázottság szerint szignifikáns különbségek vannak: minél iskolázatlanabbak a válaszadók, annál inkább az érvényesülés akadályának tartják a magyarságot, s minél iskolázottabbak, annál kevésbé tekintik a magyarságot az érvényesülés akadályának, sőt, még előnynek is tartják (10. ábra).

9. ábra. Ön szerint akadály a érvényesülésnek, ha az ember magyar?

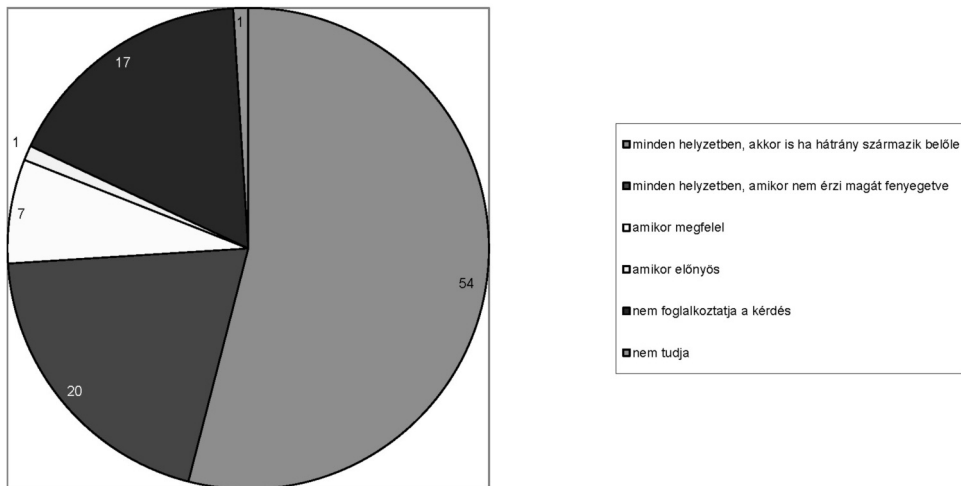
10. ábra. Ön szerint akadály a érvényesülésnek, ha az ember magyar? Iskolázottság szerint

Az elmondottak után szinte kínálkozik a kérdés, hogy vajon fel kell-e vállalni a magyarságot, s ha igen, akkor milyen helyzetben (11. ábra). A megkérdezettek többsége (81,8%) szükségesnek tartja a magyarság felvállalását, 16,8% viszont azt válaszolta, hogy nem szokott foglalkozni ezzel a kérdéssel, 1,6% pedig azt, hogy nem tudja, milyen helyzetben kellene felvállalni. Azok, akik szerint fel kell vállalni, két csoportra oszlanak.

Az egyik (54%) minden helyzetben szükségesnek tartja a magyarság felvállalását, akkor is, ha ebből hátránya származik. A másik (27,5%) helyzetfüggővé teszi a magyarság felvállalását: 19.5% szerint akkor kell felvállalni, amikor az ember nem érzi magát fenyegetve, 7% szerint akkor, amikor az embernek megfelel, 1% szerint pedig akkor, amikor ebből előny származik.

11. ábra. Ön szerint milyen helyzetben kell felvállalni a magyarságot?

Korábbi kutatásaink is alátámasztják, hogy a magyarság gyakorlatban való felvállalását befolyásolja, mennyire fontosak az érintettek számára a nemzeti identitás értékdimenziójához kötődő tényezők. Minél fontosabb valakinek az, hogy magyar legyen, hogy magyarok maradjanak az utódai, hogy magyarul beszéljen, hogy a gyermeke magyar alapiskolába járjon, stb. (a kérdőívben 13 tényezőt soroltunk fel), annál valószínűbb, hogy a nemzeti identitás döntés dimenzióján a magyar identitást megerősítő döntéseket fog hozni. Fordítva is érvényes: minél kevésbé fontos, azaz minél kevésbé érték mindez számukra, annál valószínűbbek az asszimilációt generáló döntések. Azt, hogy a 13 tényező mennyire fontos a válaszadók számára, ötfokú skálán mértük, amelynek ötös végpontja jelentette a maximális fontosságot. A 4. táblázatban az egyes tényezők értékelésének átlagait tüntetjük fel. Ezekből arra következtethetünk, hogy valamennyi tényező megítélése a „nagyon fontos” és „elég fontos” tartomány között helyezkedik el. Kettőt leszámítva: azt, hogy a magyar fiatalok magyar társat találjanak, valamint azt, hogy a szlovákiai magyaroknak lehessen kettős állampolgárságuk (az utóbbi megítélés leginkább a „fontos is, meg nem is” tartományba esik).

Az 5. táblázatban a tényezőket csökkenő fontossági sorrendben tüntetjük fel, valamint láthatók a skála két végpontját jelentő „nagyon fontos” és „egyáltalán nem fontos” válasszemoszlások. Ezek szerint a megkérdezettek azt tartják a legfontosabbnak, hogy megőrizzék a magyarságukat (73,2%-nak nagyon fontos) és legyenek magyar alapiskolák (71,6%-nak nagyon fontos). Legkevesbé fontosnak pedig ezúttal is azt tartják, hogy a magyar fiatalok magyar társat találjanak és a szlovákiai magyaroknak lehessen ket-

tős állampolgárságuk – e kettő egyúttal a leginkább nem fontos tényező a számukra. Ezek az eredmények egybecsengenek a 2014-ben 3 000 fős mintán lefolytatott asszimilációkutatásunk eredményeivel, ahol ugyanez volt a két legfontosabb és két legkevésbé fontos tényező. A 12. ábra még érzékletesebbé teszi ezeket az értékpreferenciákat.

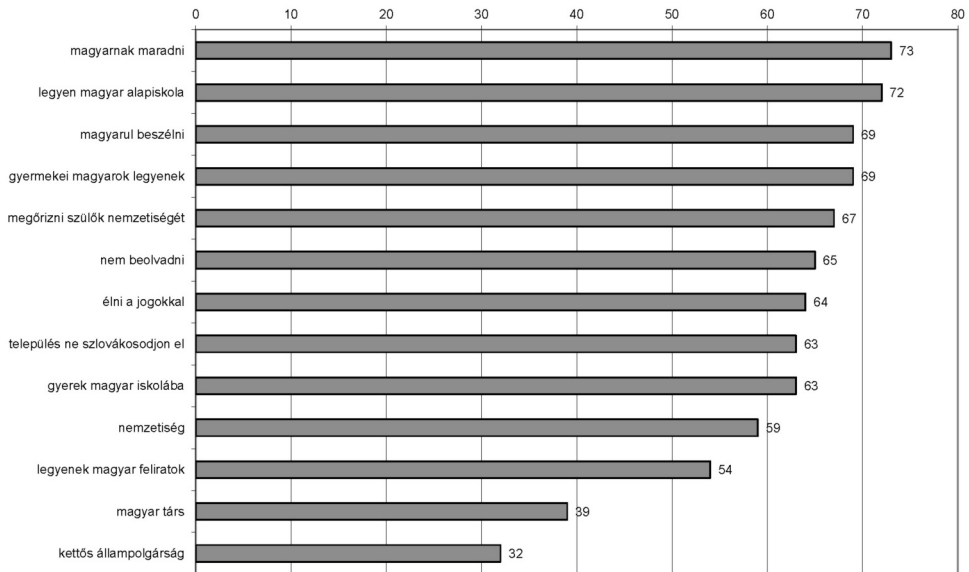
4. táblázat. Ön mennyire tartja fontosnak az alábbiakat?

	Átlag
a nemzetiségét	4,35
azt, hogy magyarul beszéljen	4,56
azt, hogy magyar maradjon	4,60
azt, hogy a magyar szülők gyermeke magyar iskolába járjon	4,32
azt, hogy a gyermekei magyarok legyenek	4,48
azt, hogy a szlovákiai magyarság ne olvadjon be	4,45
azt, hogy a település, ahol él, ne szlovákosodjon el	4,42
azt, hogy magyarul telepedésen legyen magyar alapiskola	4,52
azt, hogy a lakhelyén legyenek magyar feliratok	4,20
azt, hogy a magyar fiatalok magyar társat találjanak	3,75
azt, hogy a szlovákiai magyarok éljenek a jogaikkal	4,52
azt, hogy a következő nemzedék megőrizze szülei nemzetiségét	4,54
azt, hogy a szlovákiai magyaroknak lehessen kettős állampolgárságuk	3,35

5. táblázat. Ön mennyire tartja fontosnak az alábbiakat?

	„Nagyon fontos” (%)	„Egyáltalán nem fontos” (%)
1. azt, hogy magyar maradjon	73,2	0,6
2. azt, hogy magyarul telepedésen legyen magyar alapiskola	71,6	1,4
3. azt, hogy magyarul beszéljen	69,3	0,4
4. azt, hogy a gyermekei magyarok legyenek	68,8	1,8
5. azt, hogy a következő nemzedék megőrizze szülei nemzetiségét	67,1	0,5
6. azt, hogy a szlovákiai magyarság ne olvadjon be	64,7	1,1
7. azt, hogy a szlovákiai magyarok éljenek a jogaikkal	64,3	0,3
8. azt, hogy a magyar szülők gyermeke magyar iskolába járjon	62,6	2,4
9. azt, hogy a település, ahol él, ne szlovákosodjon el	62,5	2,0
10. a nemzetiségét	59,3	0,9
11. azt, hogy a lakhelyén legyenek magyar feliratok	53,5	2,3
12. azt, hogy a magyar fiatalok magyar társat találjanak	38,5	6,5
13. azt, hogy a szlovákiai magyaroknak lehessen kettős állampolgárságuk	31,5	15,2

12. ábra. Nagyon fontosnak tartják az alábbiakat:

A válaszadók csaknem háromnegyede tehát nagyon fontosnak tartja, hogy ő maga mint egyén magyar maradjon. De mi legyen a szlovákiai magyar közösséggel? Megmaradjanak-e a magyarok vagy beolvadjanak (13. ábra). A többség (81,6%) a megmaradásra szavaz, hiszen teljes mértékben egyetért azzal, hogy a magyarok őrizzék meg a nyelvüket és kultúrájukat. Azt, hogy a magyarok alkalmazkodjanak és beolvadjanak a szlovák nemzetbe, négy megkérdezettből három teljes mértékben elutasítja. A megmaradást elutasítók és a beolvadással egyetértők 6-6%-ot alkotnak.

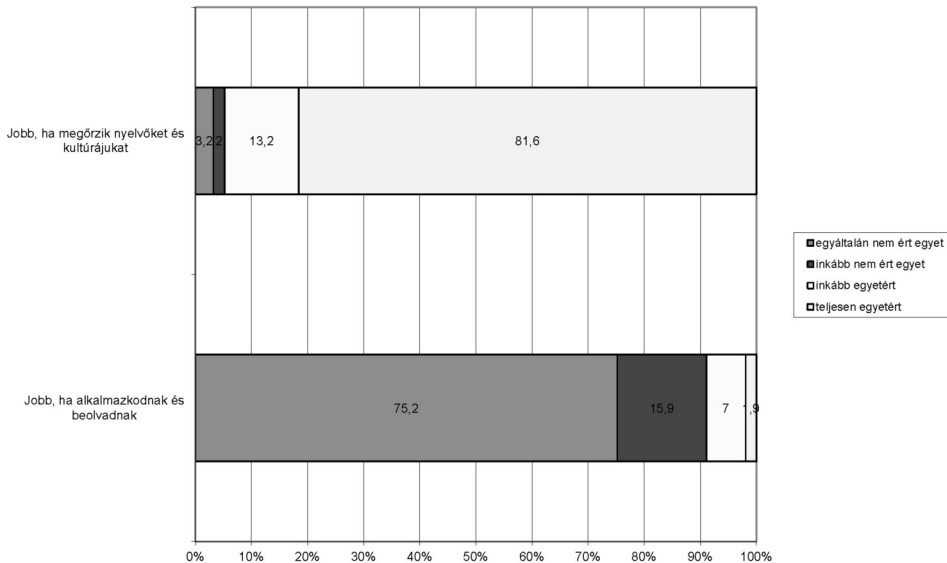
Hasonlóan vélekednek arról is, hogy a nemzeti kisebbségek képviselőinek a nemzeti identitás megőrzésére kell-e törekedniük. Csaknem az összes megkérdezett (95%) igennel válaszolt. Többségük (86,7%) szerint az identitás megőrzésében az államnak is támogatnia kellene a nemzeti kisebbségeket, az egyetértők további 8,2%-a viszont úgy látja, hogy a nemzeti identitás megőrzésére kell ugyan törekedni, de az állam támogatása nélkül. A nemzeti identitás megőrzését fontosnak tartók mellett létezik egy 5%-nyi csoport, amely szerint főlegesenek vagy egyenesen helytelenek a nemzeti kisebbségek megmaradására irányuló törekvések.

S kin múlik leginkább a magyarság megmaradása Szlovákiában (14. ábra)? 92,3% szerint magukon a magyarokon: ebből 66,2% szerint általában a magyarokon, 15,6% szerint a magyar szülőkön, 10,5% szerint a magyar fiatalokon. A mindenkori szlovák állam 4,5%-kal, a mindenkori magyar állam 1,2%-kal járulhat hozzá a magyarok megmaradásához, az MKP 1,7, a Most-Híd 0,3%-kal. Vagyis a megmaradás elsődleges záloga az egyén.

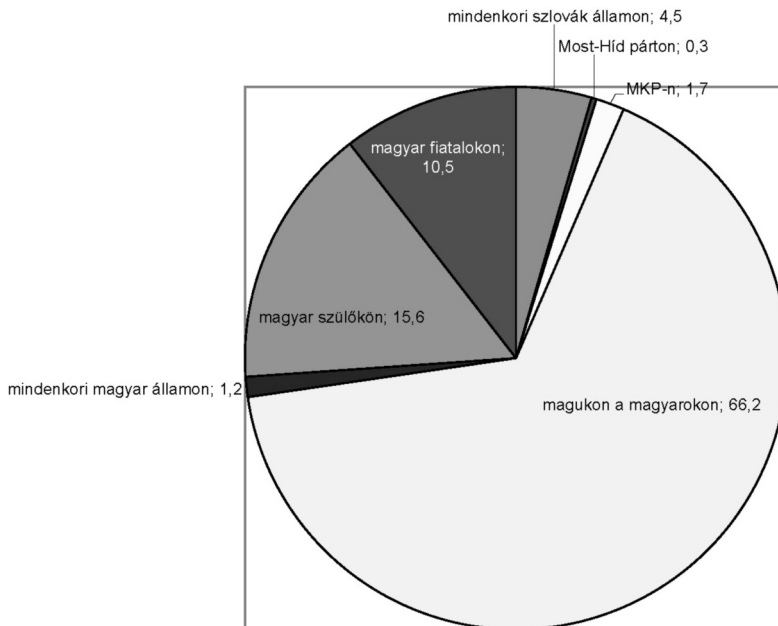
Ugyanakkor arra a kérdésre, hogy a megkérdezett maga mivel járulna hozzá a szlovákiai magyarok megmaradásához, már jóval visszafogottabb válaszokat kaptunk. Csupán a válaszadók kevesebb mint fele (42,7%) gondolja, hogy maga is hozzá tud

járulni, mégpedig konkrét dologgal a magyarok megmaradásához. A többség vagy azt mondta, hogy nem tud hozzájárulni (28,5%), vagy azt, hogy nem tudja, mivel járulhatna hozzá (29%).

13. ábra. Mennyire ért egyet a következő kijelentésekkel?

14. ábra. Kin múlik leginkább a magyarság megmaradása Szlovákiában?

6. A nyelvhasználat és az iskolaválasztás

Az előző fejezetben szóltunk arról, hogy mennyire tartják fontosnak a válaszadók a magyar identitás megőrzését szolgáló értékeket, köztük az anyanyelvhasználatot és a magyar gyerekek számára a magyar alapiskola előnyben részesítését. Emlékeztetőül: 69% tartja nagyon fontosnak azt, hogy magyarul beszéljen, 54% azt, hogy a lakhelyén legyenek magyar feliratok. Ugyanakkor csaknem 72% szerint nagyon fontos, hogy a magyarul lakta településeken legyenek magyar alapiskolák. A következőkben azt vesszük szemügyre, mennyire tükröződnek ezek a preferenciák a gyakorlati életben, vagyis mennyire jellemző a válaszadókra a magyar nyelvhasználat és az, hogy a gyermekeiket magyar alapiskolába íratják/íratják.

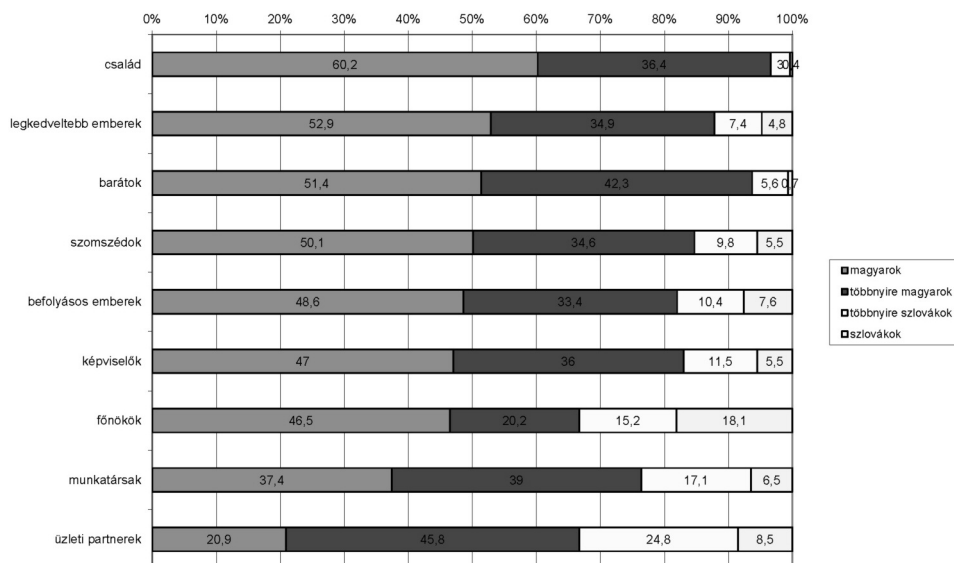
6.1. Családi és nyilvános nyelvhasználat

A válaszadók gyermekkori családi nyelvhasználata döntő mértékben magyar volt: 92%-ukkal magyarul, 5%-ukkal inkább magyarul beszéltek a szülei. 2% említette, hogy ugyanolyan gyakran beszéltek otthon magyarul is, mint szlovákul, 1% pedig azt, hogy szlovákul vagy inkább szlovákul beszéltek. Ezek az adatok alátámasztják a válaszadók többségének nemcsak magyar nemzetiségét, hanem magyar származását is. Egyben arra is következtethetünk belőlük, hogy a megkérdezettek azon 20%-a, akik nem tüntették fel az egyik vagy mindkét szülő nemzetiségét, többségükben valószínűleg szintén homogén magyar szülőpár, vagy legalábbis a magyar nyelvet kizárólagosan vagy dominánsan használó (akár) vegyes szülőpár gyermekei.

Mielőtt a jelenlegi nyelvhasználatot jellemeznénk, szükséges megállapítani, milyen a válaszadók tágabb környezetének nemzetiségi struktúrája, hiszen ez befolyásolja mind a családi, mind a nyilvános nyelvhasználatot (15. ábra). A tágabb közeg alatt a tágabb családot, munkatársakat, barátokat, szomszédokat, főnököket, üzlettársakat értjük, vagyis azokat az embereket, akikkel feltehetőleg a leggyakrabban érintkeznek, továbbá a lakhelyen a legbefolyásosabb és legközkedveltebb embereket, akik bizonyos fokig formális és informális véleményvezér szereppel bírnak.

Ezek az emberek a válaszadók környezetében nagyrészt magyarok vagy többnyire magyarok. A csak magyarokból álló környezet leginkább a tágabb családra jellemző (a tágabb családtagok nemzetisége 60%-ban magyar), legkevésbé az üzleti partnerekre, akiknek 21%-a magyar. A lakhelyen a legkedveltebb emberek, barátok, szomszédok nagyjából fele magyar. A legbefolyásosabb emberek, a helyi képviselők, a munkahelyi vezetők, a munkatársak és az üzleti partnerek közt a magyarok aránya 50% alá süllyed, de ezzel együtt mindegyik esetben inkább magyar jellegű környezetről van szó. A többnyire szlovák vagy szlovák környezet elsősorban a munkahelyre, a munka világára jellemző, itt is leginkább az üzlettársakra, akik közül minden negyedik többnyire szlovák, 8,5%-uk pedig szlovák. A főnökök egyharmada is inkább szlovák vagy szlovák, s ugyanez érvényes a kollégák csaknem egynegyedére. Itt jegyeznénk meg, hogy a válaszadók szlovákokhoz való viszonya nagyrészt pozitív: 28,6% szerint nagyon jó, 38% szerint jó, 7,2% tartja inkább rossznak vagy rossznak a szlovákokhoz való viszonyát.

15. ábra. Milyen nemzetiségűek az alábbiakban felsorolt személyek?

A válaszadók jelenlegi családi és nyilvános nyelvhasználata tehát a fentebb vázolt nemzetiségi/nyelvi közegben zajlik. Az adatokból kiderül, hogy a család domináns nyelve jelenleg is a magyar (13. táblázat), hiszen a kölcsönös kommunikációban valamennyi családtag elsősorban a magyar nyelvet használja. Leginkább a válaszadó és szülei (96 és 94%), a válaszadó és testvérei (93%), valamint a nagyszülők, vagyis a válaszadók szülei és azok unokái (tehát a válaszadók gyermekei) kölcsönös kommunikációjára (92 és 94%) jellemző ez. A legfiatalabb nemzedéket tekintve: a válaszadó és unokái (85%), valamint a válaszadó unokáinak egymás közti kommunikációjában (80%) az előző generációkhoz képest ritkább a magyar nyelv használata, de ezekben az esetekben is leggyakrabban magyarul beszélnek.

13. táblázat. A jelenlegi családi nyelvhasználat

	Magyarul	IM	MSZ	ISZ+SZ
1. Ön és az édesanyja	96	1,6	1,1	0,9
2. Ön és az édesapja	94	2,4	1,6	2,4
3. Ön és a párja	89	1,6	3,6	5,6
4. Ön és a gyermeke(i)	90	3,0	4,5	2,5
5. A párja és a gyermeke(i)k	89	3,0	3,0	5,0
6. Az apai nagyszülők a gyerekekkel	92	1,0	2,6	5,0
7. Az anyai nagyszülők a gyerekekkel	94	1,8	1,8	2,4
8. A gyermekei egymás közt	91	3,4	2,8	3,0
9. Ön és a testvére(i)	93	2,3	2,7	2,0
10. Ön és az unokái	85	3,0	9,0	3,0
11. Unokái egymás közt	80	5,0	9,2	5,4

A nyilvános nyelvhasználat felmérésénél az általunk legfontosabbnak tartott és korábban is kutatott tizenhárom színtérre fókuszáltunk (14. táblázat). Közülük háromra jellemző a vegyes (magyar–szlovák) vagy inkább szlovák nyelvhasználat. Ez a három terület a hivatali ügyintézés (81% vegyes vagy inkább szlovák kommunikáció), az orvoslátogatás (61%) és az idegen emberek megszólítása (52%). A többi területre a javarészt magyar nyelvű (csak magyar vagy inkább magyar) kommunikáció jellemző, bár nem azonos mértékben. A csak magyar vagy inkább magyar nyelvhasználat mértéke 54% és 94% között mozog. A felső határ a papokkal való kommunikáció, velük a válaszadók 94%-a beszél javarészt magyarul (ebből 92% csak magyarul, 2% inkább magyarul). Az alsó határ a bevásárlás, amelynél 54% beszél javarészt magyarul (ebből 32% csak magyarul, 22% inkább magyarul). A polgármester a második leggyakoribb ember, akivel javarészt magyarul beszélnek (87%), azonban a községi hivatalokban ez az arány 77%-ra süllyed. A javarészt magyar nyelvhasználat harmadik színtere az iskola, ahol a válaszadók háromnegyede tüntette fel a csak magyar nyelvet, 5% pedig az inkább magyart. A 14. táblázatban a magyar nyelvhasználat mértékének csökkenő sorrendjében jelenítjük meg a tizenhárom kommunikációs színteret.

14. táblázat. A nyilvános nyelvhasználat színterei

	Magyar	Inkább magyar	Magyar+inkább magyar	Magyarul és szlovákul	Szlovák+inkább szlovák
A pappal	92	2	94	4	2
A polgármesterrel	83	4	87	3	10
Lakhelyén az idősekkel	77	10	87	9	4
Az iskolában	75	5	80	10	10
Lakhelyén a fiatalokkal	67	11	78	16	6
A községi hivatalban	68	9	77	14	9
A szomszédjaival	63	14	77	17	6
A postán	58	9	67	21	12
A munkahelyén	41	14	55	32	13
Bevásárláskor	32	22	54	37	9
Egy idegennel	36	13	49	25	26
Orvosnál	25	14	39	41	20
Hivatalokban	15	14	29	46	25

A nyelvhasználatra vonatkozó további kérdésekben azt feszegettük, mennyire toleránsak a válaszadók a nem magyar nyelvhasználattal szemben. Az adatok nagymértékű toleranciáról árulkodnak. A válaszadók többségét egyáltalán nem zavarja, ha a családban valaki más nyelven beszél (81%), mint ahogyan az sem, ha a vegyes lakosságú Dél-Szlovákiában valaki közterületen más nyelven beszél (94%). 62% azt is maximálisan tolerálja, amikor a szlovákiai magyarok szlovák szavakat kevernek a beszédükbe, mint ahogyan 56%-uk azt is, amikor angol szavakat kevernek a beszédükbe.

A vizuális nyelvhasználatban a válaszadók többségét (83%) egyáltalán nem zavarják a Dél-Szlovákiában levő köztéri szlovák feliratok, sem a „showroom”, „shop” típusú angol feliratok (74%).

Azt, hogy Dél-Szlovákiában a közterületeken legyenek kétnyelvű, szlovák–magyar feliratok, minden második válaszadó tartja nagyon fontosnak, 26% pedig fontosnak.

Minden negyedik megkérdezett számára ez inkább nem fontos vagy egyáltalán nem fontos dolog.

6.2. Iskolaválasztás

Mint tudjuk, a válaszadók csaknem 96%-a magyar nemzetiségű. Magyar tannyelvű alapiskolát azonban csak 90% végzett, miközben az ő szülei közül az apák 91%-a és az anyák 94%-a járt magyar alapiskolába.

Azok közül a válaszadók közül, akik elvégezték az alábbi iskolatípusokat, magyar tannyelven 55% végzett inasiskolát, 65% szakközépiskolát, 88% gimnáziumot, 38% főiskolát/egyetemet. 48% szerzett magyar tannyelvű érettségi utáni szakképzést (beleértve a nem teljes fokú felsőfokú végzettséget adó Bc.-t is) és 20% részesült magyar tannyelvű harmadfokú egyetemi képzésben vagy annak ekvivalensében (PhD, MPH).

E tények után nézzük, hogyan vélekednek az iskolaválasztásról (15. táblázat). Először is: milyen alapiskolába járjon egy magyar és milyenbe egy vegyes szülőpár gyermeke? Bár a válaszadók 90%-a magyar alapiskolát végzett, csupán 74% mondja ki határozottan, hogy a magyar szülők gyermeke magyar alapiskolába járjon. Azzal, hogy szlovák alapiskolába járjon, ugyan kevesen értenek egyet, de van 22%-nyi válaszadó, aki bizonyos fokig bizonytalan, határozatlan a kérdést illetően, még akkor is, ha inkább a magyar alapiskola felé hajlik. A magyar–szlovák szülőpár gyermeke esetében 27% nem tudott véleményt mondani, akik viszont igen, azok inkább a magyar iskolát preferálták válaszaikban.

15. táblázat. Milyen alapiskolába járjon a magyar szülők/magyar–szlovák szülők gyermeke?

	Magyar szülők gyermeke	Magyar–szlovák szülők gyermeke
Magyarba	74	22
Inkább magyarba	18	38
Inkább szlovákba	4	11
Szlovákba	1	2
Nem tudja	3	27

Ezt követőleg megkérdeztük, egyetértene-e vagy sem azzal, hogy a magyar gyermek magyar alapiskolába járjon. 92% egyetért, mégpedig a legtöbben azért, mert fontosnak tartják, hogy a gyermek az anyanyelvén tanuljon (53%). A második legfontosabb indok, hogy az anyanyelven könnyebb tanulni (22%). 9% szerint azért járjon magyar alapiskolába, mert a gyermek ezáltal jobban fog kötődni a magyar kultúrához, 5% szerint a magyar alapiskolának köszönhetően nem válik gyökértelemmé, 3% szerint pedig azért járjon a magyar gyermek magyar alapiskolába, mert a szlovák iskolában sem szlovákul, sem magyarul nem tanul meg helyesen.

Azonban a megkérdezettek 8%-a úgy gondolja, nem jó, ha a magyar gyermek magyar alapiskolába jár, mert nem tanul meg szlovákul (5%), illetve nehezebben fog érvényesülni (3%).

Véleményekről volt szó, most pedig nézzük, mi a valóság, vagyis azok a válaszadók, akiknek van ilyen korú gyermekük, milyen iskolába írták a gyermekeiket (16. táblázat).

16. táblázat. Gyermeke(i) milyen tannyelvű iskolá(ka)t végez/végzett? Minden sorban több válasz lehetséges!

	Magyar	Szlovák	Egyéb vagy magyar és szlovák
1. Óvoda N=545	85,7	13,6	0,8
2. Alapiskola N=518	87,3	12,4	0,4
3. Szakközépiskola érettségi nélkül N=92	63,0	37,0	0,0
4. Szakközépiskola érettségivel N=223	69,0	30,0	1,0
5. Gimnázium N=247	87,4	11,3	1,2
6. Egyetem N=194	41,8	47,4	10,8

Az adatokból sok minden kiolvasható, ezúttal azonban csak néhány dologra, elsősorban az óvoda- és alapiskola-választásra összpontosítunk. Először: látható, hogy a szülők többsége vagy magyar vagy szlovák óvodában/alapiskolában gondolkodik. Elenyésző azon szülők száma, akik abban az értelemben váltogatnák ezeket az oktatási intézményeket, hogy először a magyarba, majd a szlovákba (vagy fordítva) íratják be a gyermeküket, és abban az értelemben is, hogy több gyermek esetén az egyiket magyar óvodába/iskolába, a másikat szlovákba íratnák. Másodsor: a válaszadók 85,7%-a magyar óvodába, 87,3%-uk magyar alapiskolába járattja/járatja a gyermekét, ami egyenlő a többséggel. De ha ezeket az arányokat összehasonlítjuk a válaszadó szülők és az ő szüleik magyar tannyelvű iskolalátogatásával, akkor szembejön az a lát-szólag apró, minimum 3%-nyi „generációs rés”, amely épp elegendő ahhoz, hogy az iskolaválasztásnál a szlovák alapiskola előnyben részesítése révén hozzájáruljon a szlovákiai magyarok nemzeti identitásának gyengüléséhez és az ennek következtében (is) megmutatózó folyamatos létszámcsökkenésükhöz.

A zárt kérdéseket követő szabadon adható válaszokból/indoklásokból újfent kiderült, hogy a szlovák alapiskola választásában több tényező játszik közre. Leginkább az, hogy legalább az egyik magyar szülő maga is szlovák alapiskolába járt, vagy pedig az egyik szülő szlovák nemzetiségű, vagyis vegyes párról van szó. Ezek az összefüggések azonban nem változtatnak a dolgok lényegén, sőt éppenséggel újra alátámasztják azt, ami korábbi kutatásainkból is kiderült: hogy a származáson, iskolaválasztáson, nyelvhasználaton kívül a párválasztás a nemzeti identitás negyedik kulcstényezője. S azt is, hogy a szlovák alapiskola választásának a magyar iskola rossz „minősége” vagy földrajzi távolsága csak a nagyon sokadik oka.

ZSUZSANNA LAMPL

PRIMARY RESULTS OF THE 2018 RESEARCH OF IDENTITY OF HUNGARIANS IN SLOVAKIA

The joint survey of the Forum Minority Research Institute (Šamorín, Slovakia) and the National Policy Research Institute (Budapest, Hungary) was carried out in the summer of 2018 in 16 districts and 120 municipalities of Southern Slovakia, including the cities of Bratislava and Košice. The sample was constituted of 800 Hungarian adults in Slovakia. The quota is representative from the point of view of the proportion of inhabitants belonging to the Hungarian ethnic minority and living in Southern Slovakia's mixed districts; and of gender, age group, school graduation level, and the type of municipality they reside in. The subject of the survey was the state of national identity and its changes compared to earlier time periods. The primary results presented here concern the following aspects: quality of life, current attitude toward public issues, national value system, national identity, language arrangements, language regime, language use.